

De creatieve kracht van beelddenken

Verslag van de workshop van Ghislaine Bromberger

Dit verslag van de workshop begin ik met (A) een introductie en een verantwoording van de workshop. Vervolgens probeer ik (B) mijn bijdrage in de vorm van de workshop en het boek "De Kracht van Beelddenken" te plaatsen in het geheel van de congresdag. Pas dan ga ik (C) de inhoud en de uitvoering van de workshop beschrijven. Als reflectie op het gebodene (D) bespreek ik de didactiek van beelddenken, en sta ik stil bij (E) de groepsenergie voor een beschouwing over hoe een groep zichzelf kan inspireren tot creatieve actie.

Allereerst echter, ter kennismaking, iets over mijzelf. Ik ben een gedresseerde beelddenker. Al vroeg als kind kon ik reizen op de stroom van beelden, en veel uit de omgeving opvangen dat niet werd gezegd of benoemd.

--"Jij droomt, Ghislaine ", (*"tu rêves, Ghislaine"*), was een verwijt. Het betekende ook "jij bent niet bij ons, wij kunnen je niet beïnvloeden." Jazeker, zo bleef ik een vrije geest.

Die vrijheid heb ik gelukkig behouden toen ik van "mijn" beeldtaal naar "hun" woordtaal moest overgaan. Ik heb mij goed geoefend in mijn talige taal, zodanig dat ik mijn "echte" beeldtaal zelfs een tijdje naar de achtergrond verwees. Het vermogen om mij te concentreren op een nieuwe vreemde taal kwam mij goed van pas toen ik nederlands als mijn tweede woordtaal zó eigen ging maken dat ik het nu als mijn thuis ervaar. Nederlands is mijn echte "taal" geworden. Alleen de diepere emoties spelen zich nog af in het frans maar dan zonder woorden . . . in beelden.

Professioneel ging ik verder in op een rijke beeldenwereld. Ik maakte het werken met dromen tot mijn beroep. Voor mij is dromen de meest oorspronkelijke arbeid die wij verrichten om onszelf en de wereld te leren kennen. De codes en controles van de omgeving zijn --tijdelijk-- op afstand. Beelddenken is zeer verwant aan dromen, evenals aan dagdromen. "Zijn beelddenkers vrijheidsvogels?". Laat zij het zelf zeggen.

A. Introductie en Verantwoording

Ik worstelde met de opdracht om een stuk te schrijven voor dit congresboek over mijn workshop. Een vriend vroeg of mijn plan was gelukt. Of ik in 90 minuten, de 7 stappen van “koersbepalen”, en het beelddenken als proces had kunnen illustreren, en dat óók nog ervaringsgericht.

Er is nog veel méér gelukt, schreef ik hem. Ik wilde het wezenlijke van mijn boek laten zien en laten ervaren: de kracht van beelddenken voor een gesteld doel. In dit geval koersbepalen. Het waren natuurlijk gemotiveerde deelnemers, en de doelstelling --kennismaken met het boek-- was helder. Ik mocht veronderstellen dat beelddenken een relatief bekend terrein was voor de deelnemers.

Mijn verslag is een poging de aangeboden structuur na te vertellen en --tevens-- mijn eigen boek *in-a-nutshell*. Dat is een bijna onmogelijke opgave. Ik denk dat daarom in de meeste congresboeken de workshops eenvoudig worden weggelaten. Het gaat om een 'ervaring', wat kun je daarvan zeggen? Een deelnemer zou dat moeten schrijven, maar zo is het niet gegaan. Ik kreeg veel positieve reacties, en zelfs een boek als dank. Ik laat nu in de keuken kijken, en vertel hoe ik het heb aangepakt. In de geest van mijn boek waarvan de ondertoon is: Ik zal je laten zien wat ik doe: ik geef het weg.

Een collega zei dat ik met die ondertoon hetzelfde effect bereik als goochelaars die ook af en toe uitleggen hoe ze het doen. Het klinkt dan allemaal heel eenvoudig en begrijpelijk. Je doorziet opeens de trucs. Tót de truc komt die hij niet heeft kunnen uitleggen. Zodoende blijft de goochelaar tòch steeds de goochelaar. Misschien is dat lot ook voor mij weggelegd. Jammer, ik wil het écht weggeven.

Beelddenkers ontmoet ik op vele speelvelden van het maatschappelijke en politieke leven als creatieve & innovatieve mensen. Zij hebben de hindernissen van hun bijzondere talent op geheel eigen wijze weten te nemen. In onze talige maatschappij, waar logica en lineair rationeel denken hoog staan aangeschreven, nodig ik juist de niet-beelddenkers uit om beelddenken te ontwikkelen tot een kracht en talent. Zij leren weer associatief en in gehelen denken. Zij raken weer geboeid om vaste ingesleten patronen met hun verbeelding te doorbreken. Zij leren weer hun intuïtie en nieuwsgierigheid in te zetten, en te vertrouwen. Wij kunnen niet ontkennen dat de huidige wereld, ook op globaal niveau, inventiviteit en snelle beslissingen behoeft, waar traditie en beproefde modellen niet meer efficiënt zijn.

Ik bied individuele personen, teams en organisaties in verschillende vormen de kans om weer te benutten wat zij als kind van nature konden: Een bijzondere manier van creatief denken. Het gaat vooral om "gericht beelddenken" nadat de vrije stroom van beelden --en van associatieve innerlijke verhalen-- weer eigen is gemaakt.

Overigens zijn veel beelddenkers ook geïnteresseerd in het kader dat ik heb ontwikkeld. Zij herkennen zich erin, en hebben behoefte aan de geboden structuur. Ook zij zijn gebaat bij het leren focussen op de essentie van die eindeloze creatieve stroom, of "*flow*" zoals *Csikszentmihalyi* het noemt. Kaders aanbieden en hanteren zijn daarvoor belangrijke instrumenten.

Het proces van probleemoplossen, visie- en koersbepalen, of vernieuwend vormgeven, wordt in zeven fasen gekaderd zodat een wezenlijk, de essentie rakend resultaat uit de bus komt. Gericht Beelddenken wijst de weg van droom tot doen. Het verbindt het fantastische met het zakelijke. *Man Ray's* uitspraak heeft mij altijd geïnspireerd: "Op deze wereld zijn er veel bijzonder fantastische vakmensen, maar erg weinig praktische dromers". Tijdens de workshop heb ik me beperkt tot de 7-stappenmethode voor koersbepalen die ik in mijn boek heb uiteengezet.

Met de bovenstaande tekst --ongeveer-- nodigde ik de mensen uit zich in te schrijven voor de workshop "De creatieve kracht van beelddenken", en het respons was overweldigend. Zeker gezien vanuit de capaciteit van de zaal. Maar ieder vond een plek en wij konden aan de slag.

De workshop gaf een ervaringsrijke introductie in de methode (van zeven stappen) om de kracht van beelddenken voor elk geïnteresseerde beschikbaar te maken. Door te doen --en de essentie te beleven-- van de kansen en mogelijkheden die "het leren beelddenken" kan bieden.

B. Mijn bijdrage en mijn boek in het geheel van de congresdag.

De initiator van het congres, Maarten in 't Veld, leerde ik kennen als een rasechte en zeer briljante beelddenker. Zijn veelzijdige interesse voor de materie weerspiegelt zich in de vormgeving van de dag. Geïnspireerd

door het verschijnen van het boek van Roel de Groot en het mijne, vatte hij het plan op om Kreanet, Stichting Beelddenken en Stichting Creasson bijeen te brengen. De wetenschappelijke bijdragen zouden onderbouwen dat het hersenonderzoek steeds verder vordert, en dat het verklaringen kan aandragen voor het verschijnsel beelddenken en de betekenis ervan.

Voor de congresgangers zal het duidelijk zijn dat het op de dag zèlf ging om dit kader. Wat mij betreft nodigde dit uit tot een dialoog tussen orthopedagogen en agogen. Er is beelddenken en er zijn beelddenkers. Ik ga daar nu niet op in omdat het een metagebeuren is dat hier niet expliciet om aandacht vraagt.

Mijn studie, mijn beeld-aanleg, en de kennis die uit hersenonderzoek voortvloeit, heb ik sinds 1964 onmiddellijk in verschillende praktische kaders benut. De experimenten uit de jaren zestig hadden mij het begrip gegeven dat wij zochten naar bewustzijnssituaties waar nieuwe creatieve inzichten geboren konden worden. Vanuit de humanistische psychologie werd ik gevoed om te streven naar de optimale ontwikkeling van mijn cliënten. Dat gold ook voor mijzelf, als hbo-docent, en eveneens voor mijn studenten. Het werd tijd om oude zekerheden op te geven, en nieuwe culturele paradigma's in eigen bagage op te nemen, daar ging het om: Culturele Actie en Vernieuwing.

Ik kreeg een agogisch handvat met "*Sociologische Phantasie und Exemplarisches Lernen*" van *Oscar Negt*, om personen en groepen, methodisch, tot creatieve vernieuwende politieke actie te laten komen. Ervarend leren kwam als methode op de voorgrond. De oude theoretische kaders mochten worden herzien. Er kwamen ook veel experimenten om het "denken, leren en vergeten", (Vester) in kaart te brengen. In mijn praktijk als psychotherapeut was het werken met vrije en geleide imaginatie al geaccepteerd. *Hanscarl Leuner* liet zien hoe het voor mensen helend kon zijn intens met beelden te werken. "*Kathathymes Bilderleben*" noemde hij dat. De spanjaard *Caycedo* ging veel dieper en verder met het therapeutische werk dat in het frans "*Sophrologie*" werd genoemd. Dit is de kennis van hetgeen opkomt vanuit het innerlijke diepere weten (Grieks *sophrèn*=middenrif).

Ik integreerde dat voor de persoonlijke ontplooiing van de 'lerende mens', en ervaaarde al snel in het groepswork dat teams een hoger niveau van creativiteit en prestatie haalden als zij via het delen van beelden tot *synergie* kwamen. Het gaat niet alleen om het individu, maar óók om de rol van beelddenken in situaties waar mensen elkaar ontmoeten. Zij

kunnen leren authentiek en oorspronkelijk de eigen beeldenstroom toe te laten, en op te vangen. Zij steunen elkaar door geboeid te zijn in elkaars verhalen en beelden, en komen tot dieper inzicht voor zichzelf, en voor groepsdoelen. Ik kom daar nog op terug in een paragraaf over synergie en groepen.

Roel de Groot en de Stichting Beelddenken zijn voornamelijk gemotiveerd als orthopedagogen en pedagogen van het opgroeiende kind, dat zijn plaats moet zoeken in een wereld waar --in de 19de eeuw-- alles wat in de verste verte op 'dromen' kon lijken werd afgekeurd en afgeleerd. Hun werk en onderzoek zie ik als een enorme bijdrage aan de emancipatie en acceptie van de beelddenker, door zichzelf en door de omgeving. Onze inspanningen ontmoeten elkaar dáár in de samenleving, waar steun wordt gegeven aan mensen om beelddenken serieus en belangrijk te laten zijn. Het talent mag en moet er zijn. Er zijn beelddenkers die wij in ere moeten houden, en er is beelddenken dat ik ieder mens gun om in de wereld vorm te geven aan zichzelf en zijn omgeving.

C. De inhoud en de uitvoering van de workshop.

Om het wezenlijke van het boek aan te geven wilde ik én de 7 stappen naar koersbepalen doorwerken, én 4 niveaux van steeds diepere ontspanning doen ervaren om te bereiken dat, in opgaande lijn, beelden van steeds intensere kwaliteit konden opkomen. Ik deed dat in 5 oefeningen. Dat werd één geheel dat zich vlot en logisch ontrolde.

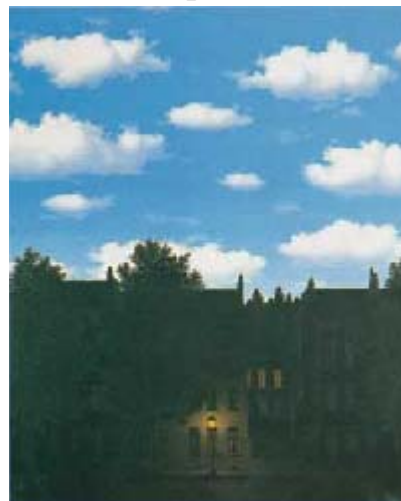
De kracht van beelddenken zit ook in de trainer, die op de situaties ter plekke ingaat. Dat begon al met het volstromen van een te kleine zaal. Veiligheid en ontspannen sfeer vroegen onmiddellijk om aandacht, want dat heb je vóór alles nodig bij de start. Ik kon die situatie in het 'hier-en-nu' benutten om te laten zien dat je als trainer creatief op een --eventueel ongunstige-- situatie moet inspelen om je doelen te bereiken.

Inmiddels bent U wel benieuwd naar die oefeningen. Nog even geduld!

Eerst gaf ik een korte introductie over wat ik onder beelddenken versta.

Natuurlijk in beelden!

Dat zag er zo uit . . .

Gericht Beelddenken kunnen we benutten om een brug te slaan tussen dagbewustzijn en nacht bewustzijn (dromen). De mens is daartoe in staat.

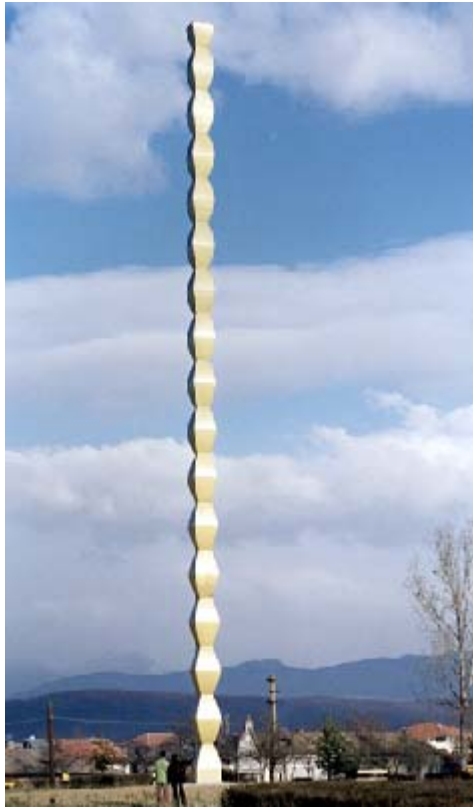
Dag- en nacht bewustzijn zijn gelijktijdig aanwezig bij het benaderen van de werkelijkheid.

Beelddenken kan lijken op een vulkaan in eruptie, die je kan overspoelen door een te grote hoeveelheid van beelden. Kun je het vuur temmen zoals in een smidse, dan kun je het ijzer smeden. De vloed aan beelden wordt getemd en gekaderd om er een nuttig resultaat uit te halen.

In dialoog met jezelf haal je het beste inzicht naar boven om dat te benutten. Zelfs als het om een organisatie gaat, zullen het de individuele visies van deelnemers zijn --in al hun verscheidenheid-- die de organisatie als vitaal organisme doen bruisen.

Deze eindeloze zuil van Brancusi zie ik als het symbool van het permanent creatief zijn als een onbewust proces. Dit sluit goed aan bij de lezing van Remco Schaa. Hij toonde aan dat er, vóórdat er bewustzijn is, al veel onbewust werd besloten, geregeld, ingezien, kortom geleefd.

Tussendoor heb ik meer beelden geprojecteerd voor verdere verdieping.

Ik heb 5 oefeningen aangeboden om de zeven stappen te illustreren. Het schema van zeven stappen toverde ik pas na enkele oefeningen te voorschijn als de "theorie" die de ervaring verankert. Voor de lezer is het handiger deze stappen meteen op te sommen:

- Stap 1. Uitnodiging om op onderzoek te gaan
- Stap 2. Gegevens verzamelen over jezelf
- Stap 3. Gegevens over de omgeving
- Stap 4. De gewenste toekomst
- Stap 5. Poster maken
- Stap 6. Hindernissen creatief benaderen
- Stap 7. Verankeren en realisatie opstarten

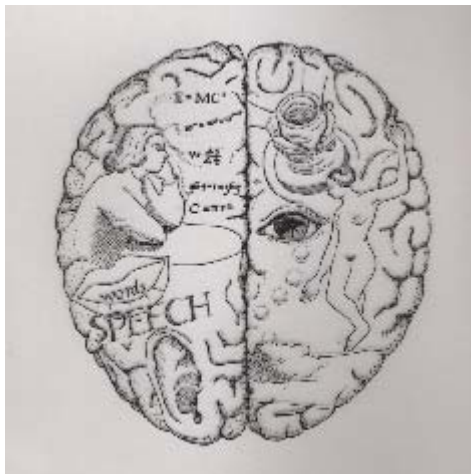
Dit zijn de vijf oefeningen:

- Oefening 1. een herinneringsbeeld herbeleven.
- Oefening 2. een beeld uit de buitenwereld kiezen.
- Oefening 3. een symbool van binnenuit en een metafoor voor de gewenste toekomst.
- Oefening 4. integreren van de ontdekkingen.
- Oefening 5. oplossingen voor hindernissen ontdekken

Ontspannen

Iedere oefening begint met ontspannen.

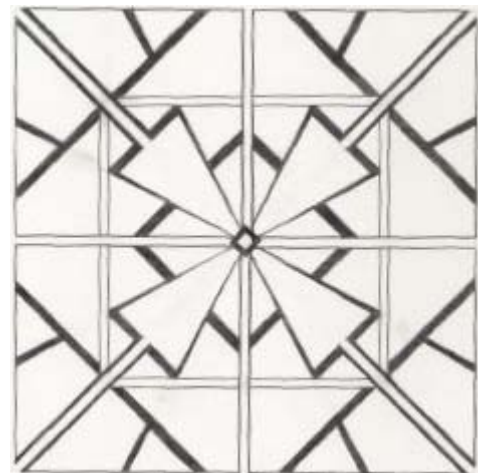
Ontspannen, en de geest de vrije loop geven, is de gouden toegang tot beelden. Tijdens de ontspanning worden ook alle zintuigen actiever en voor de diepere ontspanningsniveaux gebruikte ik --natuurlijk-- geleide imaginaties. Al onmiddellijk bij de introductie stimuleerde ik de aktivering van de zintuigen door de deelnemers uit te nodigen een steen bewust te betasten, een walnoot echt te ruiken en zich het proeven van een noot of vrucht te herinneren. Zien en horen kwamen tegelijk en ruimschoots aan de orde. De voordracht van Peter Werkhoven had ons duidelijk gemaakt dat beelddenken verwant is aan het verschijnsel *synaesthesie*. De zintuiglijke waarneming is veel ruimer dan alleen visueel ervaren. De associaties verbinden zich vaak met allerlei zintuigen en op zich hoeft het "beelddenken" niet altijd een 'film' te zijn. De persoon zal toch de beelden (her)kennen, en als een 'verhaal' ervaren.

Vóór elke oefening is het vanzelfsprekend om het lawaai in je hoofd eerst uit te zetten door te ontspannen, om dan rustig stil te staan en geconcentreerd bezig te zijn, en te luisteren naar de innerlijke wijsheid. Van een eenvoudig ademhalingsoefening, via een ontspanningsimaginatie gingen wij naar een steeds diepere ontspanning. Het gebruik van een mandala speelt daarbij een rol. De cirkelvorm symboliseert

heelheid, of het holistische principe van gehelen zien. Het centrum heeft de aantrekkingskracht van het overstijgen van alle deelelementen en versterkt het besef van een geheel.

Ik beschrijf nu de ontspanningssuggesties die aan de oefeningen vooraf gingen. Ik werkte *iteratief*, dwz ik gebruikte bij de diepere ontspanningsniveaux steeds alle voorafgaande. Ik begon steeds bij het eerste niveau. Dat geeft herhaling en die zorgt voor verankering.

Niveau 1: "Ga goed zitten en adem geconcentreerd 3 keer bewust uit". Deze opdracht kan in alle omstandigheden van cursisten worden gevraagd.

Niveau 2: [niveau 1] en dan: "Herinner je, of verzin, wat voor jou een rustgevend beeld is. Concentreer je daar op, en beleef het".

Voor deze stap moet je wel even nagaan of je voldoende vertrouwen hebt van de groep.

Niveau 3: [niveau 1][niveau 2] en dan: "Concentreer je op een mandala, en laat langzaam een beeld opkomen".

Bij het uitdelen van de mandala's even hoe-en-wat uitleggen.

Niveau 4: [niveau 1][niveau 2][niveau 3] en dan: "Stel je voor dat je in een museum terechtkomt, met een meditatiekamer. Concentreer je op wat kan tegenwerken om de gewenste situatie te bereiken".

Vervolgens suggereer ik: "Verlaat je museum /meditatiekamer, vind een uitgang om in een zonnig landschap de ultieme ontspanning te vinden".

--"Je bent in een zonnig landschap, je voelt de aarde onder je voeten, je neemt de geuren op, je concentreert je op de geluiden die bij het landschap horen, je voelt de lucht stromen over je huid, je laat je opnemen in de rust van de natuur, en je bereid je voor om op weg te gaan".

En dan: "Vind een pad naar het huis van een raadgever die je enkele goede adviezen zal geven". (Dit is meteen oefening 5, zie aldaar).

De oefeningen

Ik vermeldde al dat beelden in het wilde weg, associatief, opkomen. Als er een duidelijke opdracht, thema of vraag is, dan spreken wij van gericht beelddenken. De beelden zullen betrekking hebben op het onderwerp en binnen het kader van de workshop blijven. Hier volgen de beschrijvingen van de vijf oefeningen, en de stappen die zij bewerkstelligen.

Oefening 1, een herinneringsbeeld herbeleven:

Na de ontspanning niveau 1 komt de volgende opdracht: "Zoek op de lijn van je leven naar een situatie waar jij in je kracht was, en haal daar uit de waarden en kwaliteiten die je toen als persoon hebt ingezet. Noteer die, en bewaar het resultaat".

Oefening 2, een beeld uit de buitenwereld kiezen:

Aansluitend ging ik door met: "Kies een kunstwerk dat je aanspreekt, en zie daarin de kenmerken die je opvallen, en benoem ze. Besef welke projecties gelden voor je eigen persoon". (Ik had vooraf een stapel kunstkaarten op tafel gelegd).

Daarna geef ik een toelichting: "Beide oefeningen doen je bewust worden van enkele persoonlijke waarden en kwaliteiten. Er ontstaat een portret van jezelf".

De resultaten werden in groepjes van 4 personen besproken. Het gesprek in subgroepjes is bedoeld als kennismaking van de tafelgenoten, en het is tevens een verdieping van de ervaringen met de oefeningen doordat het vertellen dwingt om jezelf te horen en te structureren. De ander dient als spiegel. Je zelfportret wordt verrijkt.

Hiermee is stap 2 (Gegevens verzamelen over jezelf) voltooid en is de ontspanning van niveau 1 beoefend.

Oefening 3, een symbool van binnenuit en metafoor voor de gewenste toekomst:

Na de ontspanning niveau 1 en 2: "Laat een metafoor van je werkomgeving opkomen zoals je het in het heden waarneemt. Neem de tijd voor een metafoor die je tevreden stelt. Teken die metafoor".

Even later: "Probeer nu de symbolische betekenis ervan te decoderen".

Nòg even later (Na ontspanning niveau 1, 2 en 3): "Stel je voor dat je bedrijf of organisatie nu drie jaren verder is ... Bedenk nog enkele elementen die je kunt weten, hoe oud je bent, hoe oud de mensen in je omgeving zijn. Ga langzaam naar je wensen, waar woon je dan? wat vind je fijn? ... Laat een metafoor opkomen hoe je gewenste werksituatie er uit ziet. Formuleer voor jezelf de kleinst mogelijke stap, concreet, uitvoerbaar op korte termijn in de richting van de gewenste toekomst".

Daarna volgt een gesprek en uitwisseling.

Hiermee zijn stap 3 (Gegevens over de omgeving) en stap 4 (De gewenste toekomst) voltooid en zijn de ontspanningsniveaux 1, 2 en 3 beoefend.

Oefening 4, integreren van de ontdekkingen:

Geen inleidende ontspanningsoefening, meteen: "Verzamel je aantekeningen en de conclusies van de voorafgaande gesprekken en integreer dat in een presentatie in de vorm van een mini-poster onder het motto: "Dit ben ik, dit is mijn visie, dit heb ik te bieden".

Dit verankeren heeft een concretiserend effect

Dit was stap 5 (Poster maken).

Oefening 5, oplossingen voor hindernissen ontdekken:

Na de ontspanningsniveaus 1, 2, 3 en 4: "Stel je voor dat je in een museum terechtkomt, met een meditatiekamer. Concentreer je op wat kan tegenwerken om de gewenste situatie te bereiken".

Vervolgens suggereer ik: "Verlaat je museum /meditatiekamer, vind een uitgang om in een zonnig landschap de ultieme ontspanning te vinden".

En even later: "Je bent in een zonnig landschap, je voelt de aarde onder je voeten, je neemt de geuren op, je concentreert je op de geluiden die bij het landschap horen, je voelt de lucht stromen over je huid, je laat je opnemen in de rust van de natuur, en je bereid je voor om op weg te gaan".

En dan: "Vind een pad naar het huis van een raadgever die je enkele goede adviezen zal geven".

Dat begeleid ik met een geleide imaginatie als volgt:

--"Je bent op weg en je ontwaart in de verte een vriendelijk huisje, en, terwijl je dat nadert, herformuleer je voor jezelf de vraag die je hebt. Je bereid je voor op een ontmoeting, en wordt vriendelijk ontvangen door de bewoner of bewoonster van het huisje. Na de begroeting vertel je het doel van je bezoek en vraag je om enkele creatieve oplossingen voor de geformuleerde hindernis. Met volle aandacht luister je naar de antwoorden. Je let ook op de non-verbale signalen. Bij het afscheid toon je je dankbaarheid en je ontvangt een symbolisch cadeau. Op de weg terug memoreer je wat je hebt gehoord en decodeer je de eventuele betekenis van het cadeau. Eenmaal terug in je museum /meditatiekamer, neem je de tijd voor enkele aantekeningen. Tenslotte word je je weer bewust van je startsituatie, zittend in de workshop. Je rekt je uit, haalt diep adem en zorgt dat je volledig wakker wordt. Neem de tijd om enkele conclusies op papier te zetten en een keuze te maken voor de beste oplossing om de hindernis te nemen".

Dit was stap 6 (Hindernissen creatief benaderen).

Aan het eind vroeg ik de deelnemers --ter afsluiting-- voor zichzelf de kleinste mogelijke stap te formuleren, concreet, uitvoerbaar op korte termijn, en te voelen of zij tevreden waren over wat zij betreffende zichzelf en de koers hadden ontdekt.

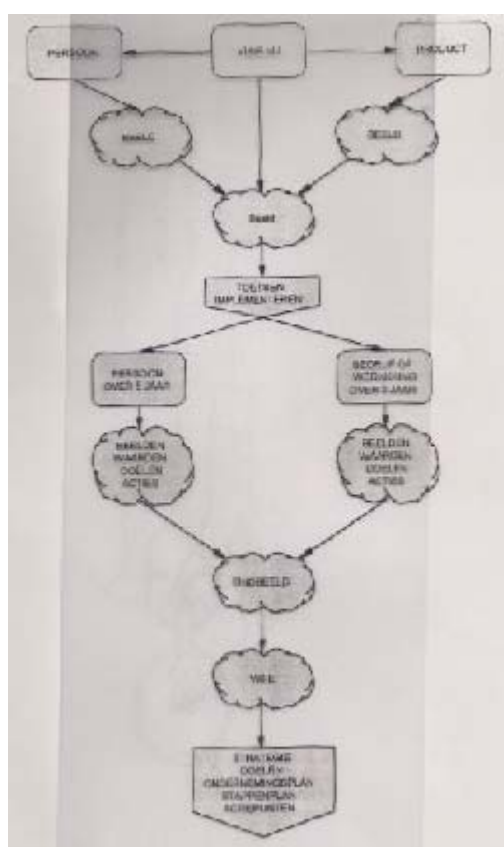
Dat was stap 7 (Verankeren en realisatie opstarten).

Je zult in deze beschrijving stap 1 (Uitnodiging om op onderzoek te gaan) hebben gemist. Die was in dit geval niet gebonden aan een speciale oefening. Stap 1 zat in de aankondiging en de keuze voor deelname. Het doel van de workshop was van tevoren vastgesteld, zoals ik hier

boven beschreef. Ik kon aannemen dat het de deelnemers duidelijk genoeg was.

In de mate dat het focusseren toeneemt, worden de innerlijke beelden steeds directer, steeds minder beïnvloed door ratio en dictaten van de omgeving. De ervaring van de kwaliteit van de beelden, geeft het besef dat het hier gaat om bruikbare inzichten.

Dat de mensen met elkaar het resultaten konden delen, geeft een extra dimensie aan de opzet. Op dat groepsgebeuren kom ik terug aan het einde van dit verslag.

Zo maakten de deelnemers in anderhalf uur met elkaar kennis, én met "al beelddenkend koersbepalen". Ik had zelfs tijd om tussendoor sheets ter illustratie te laten zien, en tijdens de nabespreking. Onder andere het schema uit mijn boek "Visie nu en visie in de toekomst".

Ik raak steeds meer overtuigd dat het boek gaat over een zeer simpel menselijk vermogen. Wie er belangstelling voor heeft, kan dat vermogen volop benutten.

Koersbepalen is een basisbezigheid van de geest. Ik maak het alleen maar expliciet. Het proces is een kunst van alledag. Je moet eerst stilstaan bij wie je bent, en bij wat je in huis hebt.

Dan volgt vanzelf ook de noodzaak om te verkennen wat de omgeving voorstelt, om vervolgens langzaam heel diep contact te krijgen met wat bij je past, en dat serieus nemen. Je weet op een gegeven moment waar je tevreden over zult zijn. Een nieuwe behoefte ontstaat om het aan de buitenwereld mede te delen.

Creatief oplossen van wat in de weg staat, volgt omdat mensen kansen, en voor's en tegen's wegen. Vanuit diep vertrouwen, scherp waarnemen, en kiezen, zal het beeld van de gewenste situatie werkelijkheid worden. Sterker nog, het zal lijken alsof het op je afkomt.

Het is inderdaad gelukt om met deze *vijf* oefeningen, de deelnemers de *vier* niveaus van ontspanning te laten beleven, de kwaliteit van beelden te doen ervaren, en ze door de *zeven* stappen te leiden in *anderhalf* uur.

D. De didactiek van beelddenken als reflectie op het gebodene

Vaak wordt mij de vraag gesteld: "Kun je leren beelddenken?"

Zo werd rond 1980 ook gevraagd "Is ondernemerschap te leren?" Rond 1970 moest Ruth Cohn, auteur van de Thematische Interactie Methode, uiteenzetten dat intuïtie te leren was. Zijn beelddenken, ondernemerschap en intuïtie dan geen aangeboren talenten? Gaven die aan anderen onthouden blijven?

Ik ga er vanuit dat deze drie talenten ieder mens eigen zijn. Wanneer ze naar de achtergrond zijn geraakt, of onvoldoende aandacht hebben gekregen, kunnen ze op gerichte wijze worden opgediept.

Beelddenken is van kinds af aan aanwezig, en voor velen naar het onbewuste geschoven om plaats te maken voor het begripsdenken of talige denken. De didactiek die ervoor moet zorgen dat het vermogen --of dit talent-- weer bewust wordt ervaren, zal hier van uit moeten te gaan: --"Her-inner je, en wordt ervan bewust!"

In mijn boek vertel ik wat ik onder beelddenken versta, waartoe het nuttig kan zijn, en onder welke voorwaarden je dat eigen kunt maken. Ook het proces van ontvangen van een beeld beschrijf ik.

In de workshop waren twee niveau's aan de orde:

--Welke didactische interventies gebruikte ik voor de deelnemers?

--Wat konden de trainers onder hen straks gebruiken tijdens hun praktijk?

Als belangrijk didactisch principe heb ik de integratieve methode. Ik werk van geheel tot geheel. In de traditionele doceermethodes worden veel losse elementen aangeboden. Meestal vanuit een abstract theoretisch concept. Enkele oefeningen- en vragenuurtjes moeten het een beetje levendig maken, maar de werkelijke integratie en toepassing in de praktijk wordt aan de student overgelaten: "Hij zal in het volle leven de stof wel integreren".

Gelukkig zijn er nieuwe inzichten, waar ik dankbaar gebruik van kan maken. Ik start met een geïntegreerd geheel: "Doe voorlopig alsof je

industriële ontwerper, arts, docent of beelddenker bent. Duik in alles wat zich in die situatie afspeelt aan de hand van een opdracht".

Voor het beelddenken is dat een verzoek om een beeld op te laten komen, en te beseffen wat er speelt, de sfeer, de voorwaarden, het ontvangen van beelden en de wijze waarop het beelddenkproces zich afspeelt in je hoofd. Besef dat beelden gehelen laten zien, geef daar betekenis aan, en zet het om in actie. Later wordt in woorden de bruikbare informatie en het resultaat gedeeld met anderen, en zelfs kan de ervaring, door reflectie, worden uitgediept tot een model of conclusie. De behoefte aan een vervolg wordt voelbaar.

In iedere nieuwe oefening gebeurt hetzelfde met een iets hogere graad van ingewikkeldheid. Zo wordt al gaande het beelddenken intensiever per stap of fase van de training. In ons geval van "koersbepalen" in 7 stappen. Wij gaan steeds uit van een geïntegreerde ervaring. In een tweede stap wordt het proces bijvoorbeeld gedragen door een positieve ontdekking, of een nog veiliger sfeer, of een nog intensere ontspanning, en dat verscherpt of verheldert het beleefde totaalbeeld van jezelf als persoon. Zo kunnen door experimenten en oefeningen steeds complexere zaken aan de orde komen. Al doende leert men ...

Reflectie op het gebeuren roept dan vragen op die beantwoord of ontdekt kunnen worden door er aandacht aan te geven in een volgende activiteit. Zo kwam in de workshop ter sprake dat het tempo en het stemgebruik tijdens het suggereren van een visualisatie van een andere kwaliteit moeten zijn dan bij gewoon taalgebruik. Gewoon opletten hoe het gaat in een volgende oefening. En zo ontwikkelt zich deze vaardigheid, en al zijn mogelijkheden, spelenderwijze.

E. Hoe een groep zichzelf inspireert tot creatieve actie

Tijdens de uitwisseling in subgroepjes van ongeveer 4 personen gonsde de energie door de zaal, en viel mij weer eens op hoe geboeid mensen kunnen luisteren naar iemand die zijn beelden deelt en geeft. De rollen worden dan gewisseld, en zo komt ieder aan zijn trekken. Dat de mensen met elkaar het resultaat van een oefening delen, geeft een extra dimensie aan de opzet.

Ik gebruik bij de reflectie hierover het prachtige schema van Pinchot /van Eyk dat laat zien hoe een (individueel) idee (sociale) werkelijkheid kan worden: Beelden zorgen dat je geïnspireerd kunt vertellen, een luisteraar helpt dat je jezelf uitdrukt en jezelf hoort. Bovendien zullen de (non-)

Van eenzaam idee naar sociale werkelijkheid:

- ⇒ Besluit alléén of je het de moeite waard vindt er de benodigde energie in te steken
- ⇒ Vraag vrienden of het iets voor jou is
- ⇒ Vraag kennissen of het iets voor de wereld is
- ⇒ Zoek steun en medewerking; deel de verantwoording
- ⇒ Neem afscheid van het idee; het is nu niet meer van jou

verbale reacties van de luisteraar ook helpen bij het verdiepen. Begin met een vertrouwde vriend (warm netwerk: "Is dat wat voor mij?"). Kies dan een lobby-genoot ("Is het goed-voor-de-wereld?"). Vraag vervolgens aan je meer kritische relaties ("Doe je mee? Steun je mij?"). Pas dan kun je ermee in 'het publiek' treden. Dan deel je het idee met anderen. Dan moet je ook bereid zijn er afscheid van te nemen. Je idee gaat zijn eigen weg. Je hoeft in deze fase alleen --heel concreet-- een eerst uitvoerbare stap te benoemen om in beweging te komen. Zie mijn boek voor het vijf-fasenschema.

Als koersbepalen binnen een team plaatsvindt, ofwel voor het team zelf, ofwel voor de organisatie, blijkt dat het uitwisselen van beelden omtrent zichzelf, en omtrent het eigen team of de organisatie, bijdraagt aan een synergie die tot bijzondere prestaties kan leiden.

Zonder beelddenken kan een intens creatief klimaat nauwelijks heersen, al is het een onbewust proces, het moet wel collectief zijn. Hierboven schreef ik over de mandala bij loslaten en ontspannen. Zo werkt een archetypische vitale energie voor "gouden teams".

In cultuur-semiotische bronnen is --bijvoorbeeld-- sprake is van een beeld van twaalf samenwerkende invalshoeken die samen een overstijgende kwaliteit vormen van hogere orde. Er bestaat een germaanse sage dat twaalf stamhoofden door de frankische overwinnaar gedwongen werden hun wetten en gewoonterechten op schrift te stellen. In woorden dus. Daartoe waren zij niet in staat. Als straf werden zij op een schip gezet, zonder zeil, zonder stuur. Er kwam storm, en zij beleefden de angst voor de ondergang. Tot zij de "geest" kregen, veilig aan wal kwamen en als één man konden melden wat hun waarden, regels, wetten en gewoontes waren. Volgens Ted Matchett is de sage van de ridders van de Ronde Tafel op eenzelfde principe gebaseerd. De twaalf ridders vinden elkaar

gecentreerd naar het midden van de tafel waardoor zij besef hebben van hun gemeenschappelijke opdracht, Koning Arthur is een van hen.

Groepsbeelddenken en -synergie zijn de kern-inspiratie van de twee hoofdstukken over team en organisatie in mijn boek. Teamleden kunnen de "geest" krijgen tot een hoog niveau van vitaliteit. Via een geoliede machine groeien zij door naar een vitaal organisme, waar autonome innovatieve mensen voor een vruchtbaar creatief klimaat zorgen.

Literatuur:

Caycedo, A, L'aventure de la sophrologie racontée par son auteur, Retz, Paris 1979

Cohn, Ruth C., Thematische Interactie, Bloemendaal, Nelissen, 1979, ISBN 9024413974

Csikszentmihalyi, Mihaly, Flow: The Psychology of Optimal Experience Perennial; Rep edition (March 13, 1991) ISBN: 0060920432

Leuner, Hanscarl, Kathathymes Bilderleben, Stuttgart, New York, Thieme, 1992

Matchett, Edward & **Trevelyan**, Sir George, Twelve Seats At The Round Table, 1976, Neville Spearman (Jersey) Limited ISBN 0 85978 027 9

Negt, Oscar: Sociologische Phantasie und Exemplarisches Lernen. Zur Theorie und Praxis der Arbeiterbildung. Köln, Europäische Verlagsanstalt, 1971.

Vester, "denken, leren en vergeten"

**FOTO
OMSLAG**

**DE KRACHT
VAN
BEELDDENKEN**

Bromberger, Ghislaine, "De kracht van beelddenken"

Met behulp van beelddenken wordt in dit boek het proces beschreven om op een creatieve wijze persoonlijke doelen en behoeftes, teamdoelen en –behoeftes en de doelen van de organisatie op het spoor te komen. Beelddenken is een wijze van bewustzijn dat ratio en intuïtie in verband brengt met elkaar waardoor je koers kunt bepalen.

De auteur presenteert een zevenstappenmethode die het proces ondersteunt. Praktisch uitvoerbare oefeningen worden aangereikt. De levendig verbeelde toekomst ondersteunt het kiezen en het handelen om – met de juiste koers – de visie te realiseren. De oefeningen kunnen op verschillende wijzen in zelfontworpen workshops, trainingen of

coachtrajecten worden ingevlochten. Een afsluitend hoofdstuk geeft praktische tips waarmee trainingen kunnen worden verrijkt en ondersteund.

Het boek is geschreven voor veranderkundigen: professionals, docenten en trainers – in opleiding – die met mensen werken, individueel en in organisaties.

Ghislaine Bromberger startte haar carrière als criminologe/agoge. Daarna combineerde zij een docent-/trainerschap in het HBO met een Gestalttherapeutische praktijk. Zij doceerde Kennis van het Culturele en Maatschappelijk Leven, Politicologie en Cultuursemiotiek. Tenslotte richtte zij haar aandacht op het ondersteunen van de persoonlijke en beroepsmatige ontwikkeling van individuen en teams, die hun creativiteit en veranderingsgezindheid willen ontplooien.

De gegevens op een rij:

Titel: De kracht van beelddenken

Ondertitel: Een creatieve manier om koers te bepalen

Auteur: Ghislaine Bromberger

Omvang: 192 pagina's

Prijs: €24,50

ISBN: 90244 16647

Uitgeverij: Uitgeverij Nelissen, Soest

Deze uitgave is verkrijgbaar via uw boekhandel of Uitgeverij Nelissen (tel. 035 541 23 86). Kijk ook eens op www.nelissen.nl